

УДК 377.8:531.745

В. І. Масляніцин,

перший заступник начальника, начальник навчального відділення
(Житомирське училище професійної підготовки працівників міліції УМВС України в Житомирській області)

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ТВОРЧОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ПРАЦІВНИКІВ МІЛІЦІЇ

У статті проаналізовано складники творчого процесу, чинники та умови, що впливають на його ефективність в Житомирському училищі професійної підготовки працівників міліції УМВС України в Житомирській області. Автором досліджено необхідність використання елементів творчості у системі педагогічної взаємодії "викладач – курсант". Обґрунтовано необхідність комплексного використання елементів творчості у навчанні працівників міліції, запровадження відповідного методологічного забезпечення навчального процесу, а також створення необхідних умов навчання та виховання курсантів, як факторів, що на сучасному розвитку держави сприяють забезпеченню високого рівня професіоналізму правоохоронців.

Як відомо, якість буття людини визначає її праця, результативність якої залежить від самопізнання, ідеалів, цінностей індивідуума, об'єктивного визначення ним пріоритетів.

Проголошення Основним законом держави людини найвищою цінністю суспільства визначило виховання особистості завданням загальнодержавного значення [1: 3].

У часи відбудови, становлення держави гостро постає питання забезпечення конституційних прав, свобод та законних інтересів громадян. У зв'язку з цим на сучасному етапі розвитку українського суспільства особливої актуальності набуває вдосконалення навчально-виховного процесу, фахової підготовки працівників міліції.

Проблемам використання у навчально-виховному процесі елементів творчості присвячені праці О. Антонової, О. Анісімова, І. Беха, О. Дубасенюк, В. Келасьєва, Н. Кічук, В. Кан-Каліка, М. Нікандрова, М. Новосолова, С. Сисоєвої, В. Худякова, В. Шапкіна, В. Шубінського та ін. Втім, тематика використання творчості у фаховій підготовці працівників училища професійної підготовки працівників міліції залишається ще малодослідженою.

Метою статті є розробка методики використання елементів творчості у навчальному процесі в училищах професійної підготовки працівників міліції.

Як зазначено в педагогічній енциклопедії, творчістю є вища форма активності індивідуума, результативність якої оцінюється за соціальною значущістю людини, а також інноваційності продукту творчості [2: 912].

В енциклопедії освіти зазначено, що педагогічна творчість досліджує закономірності формування творчої особистості, а також сприяє оптимальній реалізації випереджувальних конструкцій моделей діяльності вчителя. Особлива увага звертається безпосередньо на творчий процес, в результаті якого не тільки людина-творець впливає на результат творчої діяльності, а й сам предмет творчості сприяє подальшому творчому розвитку людини [3: 650-651].

У "Великому тлумачному словнику сучасної української мови" творчість визначається як діяльність людини, спрямована на створення духовних і матеріальних цінностей, і пройнята елементами нового, вдосконалення, збагачення, розвитку [4: 123].

Отже, творчість має як суб'єктивну, так і об'єктивну сторони у їх взаємодії і розвитку. Це інтелектуально-емоційні спрямування людини, що включають мотиваційний, емоційний, когнітивний, регулятивний, операційно-діагностичний та результативно-оцінний компоненти (див. рис. 1).

Мотиваційний компонент сприяє актуалізації сприйняття курсантами навчального матеріалу, усвідомленню особливим складом нової інформації, забезпечує запам'ятовування навчальної мети, ключових моментів заняття, є підґрунтям для аналізу та систематизації нових знань.

Емоційний компонент допомагає викладачу правильно розставити акценти, що полегшує сприйняття аудиторією навчального матеріалу, зосередити увагу на юридичній термінології, механізмах дії правових норм.

Когнітивний (евристичний) компонент – властивість особистості розумово сприймати, переробляти, аналізувати інформацію, пізнавати навколишній світ.

Регулятивний – забезпечення викладачем засвоєння курсантами отриманої інформації, використовуючи знання педагогіки, психології, знання особливостей сприйняття матеріалу конкретною аудиторією; вибір оптимальних форм та методів навчання.

Операційно-діагностичний – розумові здібності курсанта, які підчас отримання ним відповідної інформації, сприяють її логічному розташовуванню у системі фахових знань, а також грамотному її використанню у повсякденній діяльності; уміння викладача у процесі навчання поєднувати відповідні форми та методи роботи таким чином, щоб досягти в учінні максимально позитивного результату.

Результативно-оцінний компонент – здібність курсанта (за допомогою викладача) проаналізувати отриману інформацію відповідно до визначеної мети, а також у контексті навчальної програми; вміння виділити головне; за підсумками вивчення теми зробити висновки з питань, що розглядаються, реалізувати міжпредметні зв'язки, а також вміння викладача об'єктивно оцінити якість засвоєння курсантами матеріалу.

Із суб'єктивної сторони, зазначенні вище компоненти становлять характеристику людини як особистості. На ефективність їх реалізації впливають, передусім, біологічні особливості людини: темперамент, спадковість, особливості організму, стан здоров'я, фізичної та психічної енергетики.

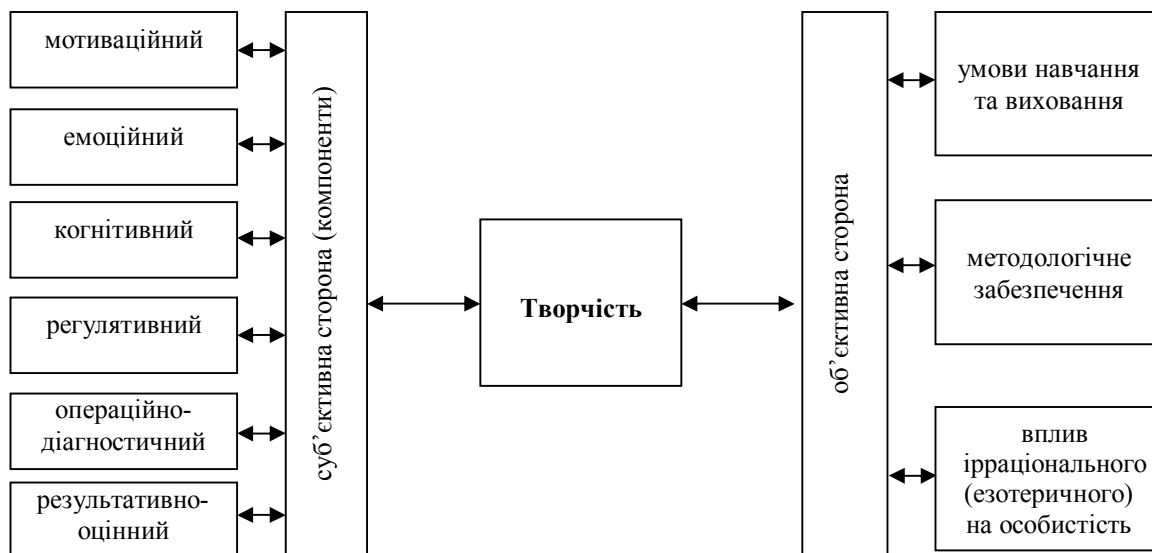

Рис. 1. Компоненти творчості, що використовуються у фаховій підготовці курсантів Житомирського училища професійної підготовки працівників міліції.

Індивідуальні особливості людини впливають на темп, ефективність її розвитку як особистості і як професіонала [5: 39].

Об'єктивну сторону даного процесу складають зовнішні чинники: умови навчання, виховання, методологічне забезпечення, що впливають на суб'єкт виховання, а також ірраціональний (езотеричний) вплив на особистість.

У сучасному, насиченому інформацією суспільстві навчання потребує запровадження сучасних форм і методів роботи. Це вимагає постійного вдосконалення викладачем своїх професійних знань, умінь та навичок. Методологічною основою навчання є процес пізнання, засвоєння знань, оволодіння вміннями та навичками, які потребують постійного вдосконалення, а також творчого підходу.

Умовами створення творчої атмосфери у відомчих навчальних закладах МВС України є запровадження комплексного підходу до реалізації державної політики в галузі освіти (в тому числі професійної); вдосконалення адміністрування навчально-виховного процесу, визначення норм належності та забезпечення навчальних закладів технічними засобами навчання, оргтехнікою; налагодження творчої співпраці з вищими навчальними закладами педагогічного спрямування, міськими управліннями освіти.

Вдосконалення людини в процесі професійної діяльності розвиває її ділові навички. З досягненням найвищого рівня професійної майстерності – творчої дії, людина здатна самостійно конструювати нові орієнтовані основи у ставленні більшої кількості об'єктів [6: 71]. Як стверджує М. Новозолов, вміння практично навчати учнів створювати що-небудь своїми руками – те підґрунтя, що дозволяє вчити їх творчості [7: 43].

Ставлення курсантів до вивчення предметів формують викладачі, передусім, своїм професіоналізмом, а також використанням творчого підходу до викладацької діяльності.

Досвід свідчить, що викладач, який творчо поєднує у своїй роботі теорію з практикою, досягає в навчанні більш вагомих результатів. Це використання правової статистики, передового досвіду роботи органів внутрішніх справ з охорони громадського порядку; проведення практичних занять на базі підрозділів органів внутрішніх справ (ознайомлення з роботою чергової частини райвідділу, спеціальних установ органів внутрішніх справ, з організацією службової діяльності батальйону патрульної служби та ін.). Також, достатньо результативним є використання інноваційних форм та методів роботи: мультимедійних технологій, рольових, ділових ігор, тренінгів тощо.

Оскільки для навчального закладу органів внутрішніх справ України пріоритетом є юридична підготовка курсантів, характер виконання творчих завдань повинен сприяти формуванню у працівників міліції високої правової культури, правосвідомості, законослухняності, а також дивергентного мислення, тобто такого, що враховує варіативність прийняття рішень залежно від характеру оперативно-службових задач. Так, наприклад, викладачі, курсанти Житомирського училища міліції у процесі навчання спільно готують мультимедійні презентації, лекції-візуалізації з використанням презентаційної програми Microsoft Office PowerPoint. Курсантами під керівництвом викладача здійснюється аналіз проблемних ситуацій (відповідно до навчальної тематики), проводяться різноманітні ділові та рольові ігри.

Комплексне використання зазначених форм і методів навчальної діяльності дозволяє побудувати модель оптимальної поведінки правоохоронця як у звичайних, так і в екстремальних ситуаціях, що у своїй сукупності стимулює творчий розвиток професійних здібностей особистості.

Наступним важливим елементом творчості є виховання моральності, духовності людини. Не випадково Конституція України містить правову норму, в якій згадується Творець: Верховна Рада України приймає Конституцію – Основний Закон України, усвідомлюючи свою відповідальність перед Богом... [1: 2].

Співвідношення духовного, соціального і біологічного є предметом досліджень і суперечок видатних представників людства впродовж всього періоду його існування. У всіх релігіях засвідчується наявність в людині вічної, невидимої субстанції (душа, тонке тіло та ін.), природною властивістю якої є потреба у вдосконаленні і духовному пізнанні [8: 197].

Вище духовне призначення людини, її інтелектуальних, творчих можливостей, їх майбутнє були усвідомлені ще в стародавніх суспільствах: в міфах шумерів і вавилонян (Гільгамеш), еллінів (Прометей), мезоамериканців-ацтеків (Кетцалькоатль) та ін. [9: 90].

М. Бердяєв писав: "Ідея Бога про людину нескінченно вища традиційних ортодоксальних понять про людину, породжених подавленою та звуженою свідомістю. Ідея Бога є найвеличніша людська ідея. Ідея людини є найвеличніша ідея Бога. Людина чекає народження в ній Бога. Бог чекає народження в Ньому людини. На цій глибині повинно бути поставлено питання про творчість" [10: 206].

Ірраціональний вплив сучасного соціуму відчуває кожна особистість, яка досягла певного рівня духовності. Саме тому важливо культивувати у собі християнські цінності, чесноти, щоб навчитись вчасно розпізнавати деструктивні явища навколишньої дійсності, уникати їх або успішно долати. Особливо актуальною ця властивість є для працівників правоохоронних структур, які виконують функції по охороні громадського порядку і боротьбі зі злочинністю.

Виконання творчих завдань стимулює розвиток мислення особистості, що, у свою чергу, впливає на характер поведінки людини. Важливою особливістю творчості є її властивість забезпечити діалектичне мислення учасників навчального процесу. Даний вплив відбувається шляхом формування проблемної ситуації відповідно до навчальної мети; демонстрації актуальності засвоєння знань по темі для використання в подальшій роботі; використання у навчальному процесі методичних матеріалів, що сприяють аналізу отриманої інформації.

Творчий досвід викладача складається із наступних елементів: знання методології, основних напрямків розвитку новітніх технологій в галузі освіти; володіння педагогічним та життєвим досвідом [11: 71].

З огляду на це, викладач має бути всебічно розвинутою особистістю. Активна співпраця викладачів і курсантів у даному напрямку збагачує не тільки учня, а й керівника занять. Створення власними зусиллями нового, значущого викликає у людини позитивні емоції – задоволення, радість, підвищує самооцінку, сприяє захопленню даним видом діяльності. Творчість, творіння як дія посилює позитивну енергетику людини, покращує її самопочуття, гармонізує з прекрасним, "підносить людину над собою".

Використання у фаховій підготовці працівників міліції елементів творчості одночасно є засобом профілактики таких явищ професійної деформації працівників правоохоронних структур, як авторитаризм, агресивність, консерватизм, поведінковий трансфер, емоційна індиферентність та ін.

Як зазначено на рис. 2, підґрунтям творчої діяльності фахівця є наступні складові: інтелект, ерудиція, освіта, моральність, соціальний статус, життєвий досвід тощо.

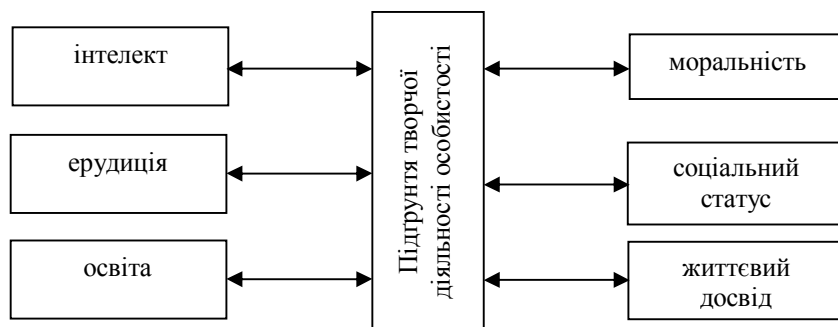

Рис. 2. Основні складові творчої діяльності фахівця.

Відомий російський науковець, засновник нової галузі науки – психології професії, доктор психологічних наук Зеєр Евальд Фрідріхович стверджує, що на розвиток людини впливає комплекс чинників: на індивідуальний – біологічні; на особистісний – психічні особливості і основна діяльність; на професійний – соціально-економічні чинники і провідна професійна діяльність [5: 40-41]. На нашу думку, дане твердження є найбільш об'єктивним, оскільки комплексно відображає природу та динаміку розвитку людини (див. рис. 3).

Біологічними факторами індивідуального розвитку людини є її спадковість, тип нервової діяльності, вік, гендерні, а також вроджені особливості, стан здоров'я, що вирізняють особистість у спільноті. Наскільки багато в світі людей, настільки різними є їх індивідуальні якості.

Природа людини однакова, проте особистістю вона стає в суспільстві. Тобто, біологічні фактори є базовими у подальшому соціальному розвитку людини. Здібності людини допомагають їй визначити своє місце у соціумі, будувати майбутнє, робити те, що у неї виходить найкраще. Завдяки біологічному фактору створюються темперамент, характер, що сприяють становленню людини як особистості. Залежно від наявних психофізіологічних властивостей людини відбувається її подальший розвиток інтелекту, ерудиції, життєвого досвіду, здобуття освіти та ін.

Темп, якість особистісного зростання залежить від індивідуальних відмінностей в діяльності нервової системи – сили, врівноваженості та рухомості процесів збудження і гальмування нервових процесів (за І. П. Павловим). Поза діяльністю здібності не можуть розвиватися. Як навчав К. Станіславський, дія – це єдність думки, відчуттів і комплексу фізичних рухів.

Організація життєдіяльності людини залежить від цілей й намірів, що ґрунтуються на її індивідуальних цінностях (моральності), які у своїй сукупності визначають вектори розвитку особистості. На особистісний розвиток людини впливають соціально-економічні фактори, а також її професійна діяльність.

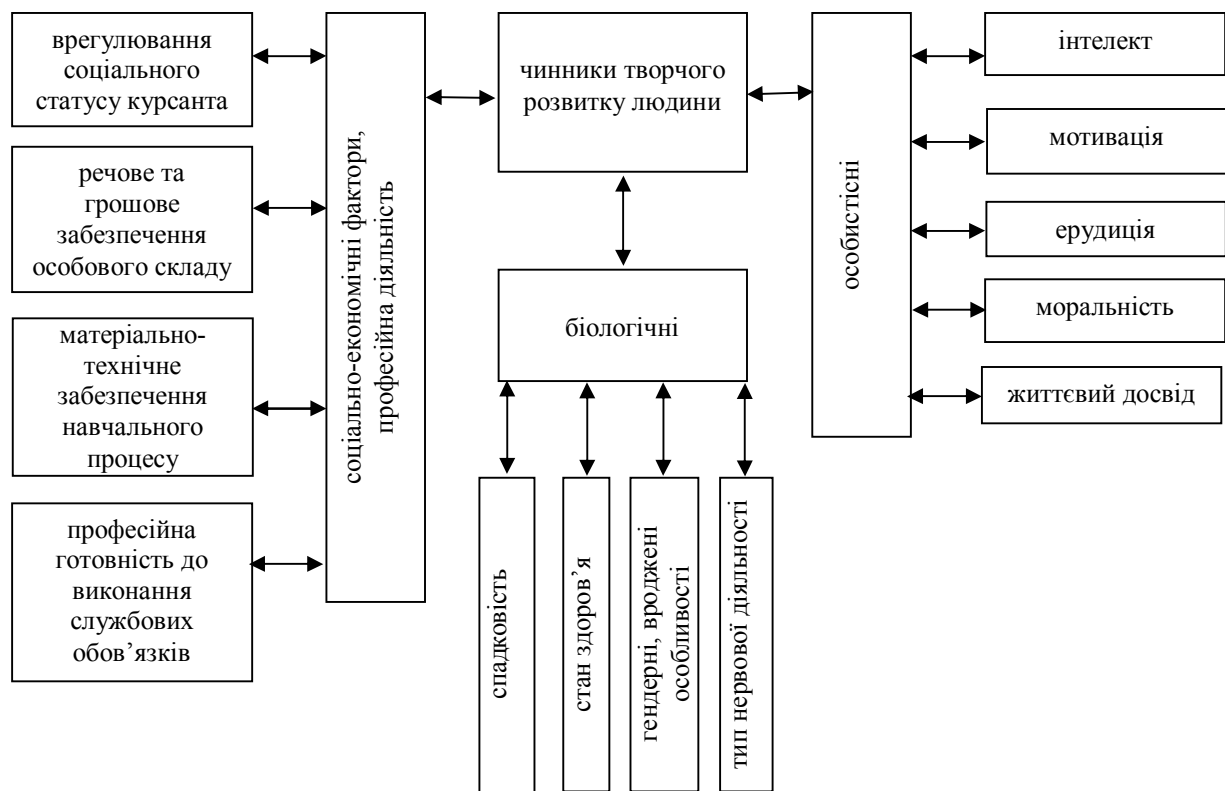

Рис. 3. Основні чинники творчого вдосконалення людини.

Економічна сфера є невід'ємною складовою сучасного суспільства, що відповідає за виробництво, розподіл і споживання матеріальних благ та послуг, без яких сьогодні важко уявити існування людини. Економіка тісно пов'язана з політикою, культурою, освітою, а також з іншими галузями науки та техніки. У взаємозв'язку економічної і соціальної сфер, людський фактор відіграє провідну роль, оскільки є рушійною силою економічного розвитку держави.

Визначення державою національної освіти, професійної підготовки пріоритетними напрямками розвитку України сприятиме створенню конкурентноспроможної, порівняно з провідними країнами світу, економіки на базі людського капіталу.

Однією із функцій економіки як соціального інституту є сприяння функціонуванню та розвитку виробництва, створення ринку праці, його забезпечення кваліфікованими кадрами.

У сучасних умовах, функціонування училищ професійної підготовки працівників міліції потребує запровадження комплексу заходів соціально-економічного характеру, а саме: матеріально-технічного забезпечення навчального процесу на рівні відповідних державних вимог, належного речового та грошового забезпечення курсантів, а також покращання адміністративно-правового врегулювання соціального захисту особового складу зазначених вище навчальних закладів.

Отже, *творчістю є процес, який за сприятливих соціально-економічних умов забезпечує вдосконалення особистості, створення нею духовних і матеріальних цінностей.*

Навчання курсантів училищ професійної підготовки працівників міліції буде результативним завдяки комплексному використанню у навчальному процесі компонентів творчості, розробці необхідного методологічного забезпечення, а також створенню відповідних умов навчання і виховання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 року. – К. : ВЕЛЕС, 2003. – 64 с.
2. Педагогическая энциклопедия / [ред. И. А. Каиров, Ф. Н. Петров и др.]. – М., "Советская Энциклопедия", 1968. – Т. 4. Сн – Я. – 912 с.
3. Енциклопедія освіти / [Акад. пед. наук України ; головний ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. – К. ; Ірпін' : ВТФ "Перун", 2004. – 1440 с.
5. Зеер Е. Ф. Психология профессий : [учебное пособие для студентов вузов] / Е. Ф. Зеер. – [2-е изд., перераб., доп.]. – М. : Академический Проект ; Екатеринбург : Деловая книга, 2003. – 336 с. – ("Gaudeamus").
6. Беспалько В. П. Основы теории педагогических систем (Проблемы и методы психолого-педагогического обеспечения технических обучающих систем) / В. П. Беспалько. – Воронеж : Изд. Воронежского университета, 1977. – 303 с.
7. Новоселов Н. А. Всегда в поиске : Из опыта педагогической работы Ленинградского радиополитехникума / Н. А. Новоселов. – М. : Высш. шк., 1988. – 152 с.
8. Максин Д. Древо Духа. Знаки Творца / Д. Максин, Ю. Соломин. – Екатеринбург : Издательство "ЭКО Энроф", 1994. – 432 с.
9. Казначеев В. П. Феномен человека / В. П. Казначеев. – Новосибирск : Новосибирское книжное издательство, 1991. – 128 с.
10. Бердяев Н. А. Самопознание / Н. А. Бердяев. – Л. : Лениздат., 1991. – 398 с.
11. Худяков В. Л. Творческий поиск преподавателя профтехучилища / В. Л. Худяков, В. В. Шапкин. – М. : Высш. шк., 1991. – 80 с.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Konstytutsiia Ukrainy : Pryiniata na p'iatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 roku [Constitution of Ukraine Accepted on the Fifth Session of Verkhovna Rada of Ukraine, June 28, 1996]. – K. : VELES, 2003. – 64 s.
2. Pedagogicheskaiia entsyklopediia [The Pedagogical Encyclopedia] / [gl. red. I. A. Kairov, F. N. Petrov i dr.]. – M. : "Sovetskaia entsyklopedia", 1968. – T.4. Sn-Ya. – 912 s.
3. Entsyklopedia osvity [Education Encyclopedia] / [Akad. ped. nauk Ukrainy ; gol. red. V. G. Kremen']. – K. : Yurinkom Inter, 2008. – 1040 s.
4. Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrains'koi movy [Big Explanatory Vocabulary of the Contemporary Ukrainian Language] / [uklad. i golov. red. V. T. Busel]. – K. : Irpin' : VTF "Perun", 2004. – 1440 s.
5. Zeer Ye. F. Psikhologiiia profesii [Psychology of Profession] : [uchebnoe posobie dlia studentov vuzov]. – [2-e izd. pererab. dop.]. – M. : Akademichnyi Proekt ; Yekaterinburg : Delovaya kniga, 2009, – 336 s. – ("Gaudeamus").
6. Bezpal'ko V. P. Osnovy teorii pedagogicheskikh sistem (Problemy i metody psikhologo-pedagogicheskogo obespechenia sistem) [The Theory Bases of Pedagogical Systems (Problems and Methods of Psycho-Pedagogical Systems Maintenance)] / V. P. Bezpal'ko. – Voronezh : Izd. Voronezhskogo universiteta, 1997 – 303 s.
7. Novoselov N. A. Vsegda v poiske : iz opyta pedagogicheskoy raboty Leningradskogo radiopolitekhnikuma [Always in Search : from the Experience of Pedagogical Work of the Leningrad Radio Training School]. – M. : Vysh. shk., 1988. – 152 s.
8. Maksin D. Drevo Dukha. Znaki Tvortsa. [The Tree of Spirit. Creator's Signs] / D. Maksin. – Yekaterinburg : Izdatel'stvo "EKO Enrof", 1994 – 432 s.
9. Kaznacheev V. P. Phenomen cheloveka [Phenomen of a Man] / V. P. Kaznacheev. – Novosibirsk. : Novosibirskoe knizhnoe izdatel'stvo, 1991. – 128 s.
10. Berdiaev N. A. Samopoznanie [Selfcognition] / N. A. Berdiaev. – L. : Lenizdat., 1991. – 398s.
11. Khudiakov V. L. Tvorcheskiy poisk prepodavatelia proftekhuchilishcha [The Teacher's Creative Search in the Professional Technical Establishment] / V. L. Khudiakov. – M. : Vysh. shk., 1991. – 80 s.

Матеріал надійшов до редакції 12.04. 2012 р.

Масляніцин В. И. Использование элементов творчества в профессиональной подготовке работников милиции.

В статье проанализированы составляющие творческого процесса, факторы и условия, влияющие на его эффективность в Житомирском училище профессиональной подготовки работников милиции УМВД Украины в Житомирской области. Автором исследована необходимость использования элементов творчества в системе педагогического взаимодействия "преподаватель – курсант". Обосновывается необходимость комплексного использования элементов творчества в обучении сотрудников милиции, внедрения соответствующего методологического обеспечения учебного процесса, а также создания необходимых условий обучения и воспитания курсантов, как факторов, которые на современном этапе развития государства способствуют обеспечению высокого уровня профессионализма правоохранителей.

Maslianitsyn V. I. The Usage of Creativity Elements in the Policemen's Professional Preparation.

The article analyzes the elements of the creative process, factors and conditions which influence on its efficiency in the Zhitomir Academy of Policemen's Professional Training. The author investigates the necessity of using the creativity elements in the policemen's training in the system of the pedagogical interaction "teacher – cadet". The necessity of complex usage of creative elements in the police officers' training, the introduction of appropriate methodological support of educational process, as well as creating the necessary conditions for cadets' education and training as factors that at the present stage of development of the state contribute to a high level of professionalism of law enforcement officers.